

ชุมชนสีเขียวเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน เพื่อความมั่นคงทางอาหาร

บ้านปากน้ำท่าม่วง ตำบลวัง อำเภอกำแพงแสน จังหวัดสุราษฎร์ธานี

การก่อเกิดกลุ่มประมงพื้นบ้านปากน้ำท่าม่วง

ชุมชนบ้านปากน้ำท่าม่วง หมู่ที่ 4 ตำบลวัง อำเภอกำแพง จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นชุมชนชายฝั่งทะเลในพื้นที่อ่าวท่าชนะ มีประชากรอาศัยอยู่ราว 142 ครัวเรือน 297 คน โดยร้อยละ 80 ประกอบอาชีพประมงพื้นบ้านเรือเล็ก ปกครองโดยนายอรุณ วัฒนศิริ ผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งเป็นบุคคลสำคัญในการรวมกลุ่มผู้นำชุมชนร่วมกันฟื้นฟู อนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่ง หรือ “ทะเลหน้าบ้าน” ซึ่งต่อมามีการจัดตั้งกลุ่มในนาม “กลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่งบ้านปากน้ำท่าม่วง”

อ่าวท่าชนะ เป็นพื้นที่ส่วนหนึ่งของอ่าวบ้านดอน มีความยาวประมาณ 30 กิโลเมตร ครอบคลุม ต.คันธulasi ต.วัง ต.ท่าชนะ อ.ท่าชนะ จ.สุราษฎร์ธานี เป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ของพันธุ์สัตว์น้ำชายฝั่ง และพืชชายหาดมากกว่า 50 ชนิด อ่าวท่าชนะขึ้นชื่อในเรื่องของการเป็นชายหาดตอนหอย ที่คนในชุมชนและภายนอกสามารถมา ขุด คราด หรือจับหอยหน้าดินได้ในช่วงฤดูหอยประมาณเดือนมีนาคม-พฤษภาคม ของทุกปี ชายหาดปากน้ำท่าม่วง มีลักษณะเป็นหาดเลนขี้เป็ด หรือชายหาดดินโคลนปนทราย เมื่อน้ำลดจะเกิดชายหาดดินเลนจากชายฝั่งลึกลงไปในทะเลประมาณ 300-400 เมตร และมีเนินทรายไหลลงพื้นน้ำทะเล ช่วยลดความรุนแรงจากกระแสน้ำก่อนพัดเข้าหาชายฝั่ง เรียกว่า **ดอนหอย** เป็นพื้นที่หลบภัยสัตว์น้ำ และเพาะพันธุ์หอยที่สำคัญ ได้แก่ หอยขาว หอยไฟไหม้ หอยแครง หอยเสียบ หอยรอก หอยสับเค็ด และหอยลาย **ทรัพยากรชายฝั่งที่สำคัญ** ได้แก่ หอยตลับ หอยขาว หอยสับเค็ด หอยเสียบ หอยแครง หอยลาย กุ้งแชบ๊วย กุ้งเคย กุ้งลาย กุ้งคางม่วง ปูม้า ปูดำ ปลากระพง ปลาตุ๊กตา ปลากระบอก ปลาทราย ปลาตุ๊กตา(ปลากระเบนเล็ก) ปลากระเบน ปลาโทงเทง ปลากด ปลาเสียด **สัตว์น้ำที่สร้างรายได้หลัก** คือ หอยตลับ หอยเสียบ ปลากระบอก ปลาทราย

วิถีชุมชนประมงชายฝั่ง คือ การประกอบอาชีพโดยอาศัยฐานทรัพยากร ประมงทรัพยากรชายฝั่งเป็นหลัก ประมงพื้นบ้านบ้านปากน้ำท่าม่วง แบ่งได้เป็น 3 กลุ่ม คือ 1) ชาวประมงพื้นบ้านที่มีเรือและเครื่องมือในการทำประมง 2) ชาวประมงพื้นบ้านที่ไม่มีเรือแต่มีเครื่องมือในการทำประมง จะนำเครื่องมือไปทำประมงร่วมกับกลุ่มที่มีเรือและใช้แรงงานร่วม สำหรับกลุ่มนี้ชุมชนประมงพื้นบ้านเรียกว่า **การต่อหุ** (เป็นการนำเครื่องมือประมงไปผูกเพิ่มจากเครื่องมือของเจ้าของเรือ) และ 3) กลุ่มชาวประมงพื้นบ้านที่ไม่มีทั้งเรือและเครื่องมือทำการประมงกลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่รับจ้างใช้แรงงานประมง ส่วนแบ่งแรงงานอาจจะเป็นค่าจ้างรายวัน ตามที่ตกลงหรือเปอร์เซ็นต์จากการขายผลผลิตประมงจากการเก็บหาตามที่ตกลงกับเจ้าของเรือ (ปิยะนุช พรหมจันทร์, 2565)

เส้นทางประมงพื้นบ้านปากน้ำท่าม่วง

ย้อนไปในช่วงปี 2550 พื้นที่ทะเลและชายฝั่งอ่าวท่าชนะ มีความเสื่อมโทรมของทรัพยากรทางทะเล เหตุจากการใช้เครื่องมือและการประมงแบบทำลายล้าง ทั้งจากประมงพื้นบ้านในพื้นที่ คนนอกพื้นที่ที่เข้ามาจับสัตว์น้ำด้วยเครื่องมือผิดกฎหมาย และเรืออวนลากอวนรุนที่ทำลายสัตว์น้ำหน้าดิน ส่งผลกระทบให้ชาวประมงพื้นบ้านในพื้นที่ไม่สามารถจับสัตว์น้ำเพื่อยังชีพ

นายอรุณ วัฒนศิริ ผู้ใหญ่บ้านได้รวมกลุ่มกรรมการชุมชนร่วมกันทำกิจกรรมฟื้นฟู และอนุรักษ์ชายฝั่งด้วยการสร้างบ้านปลาในพื้นที่อ่าวหน้าบ้าน ซึ่งอยู่ในเขตชายฝั่งของบ้านปากน้ำท่าม่วง ต่อมาได้รับการสนับสนุนการสร้างธนาคารปูม้า เพื่อเป็นแหล่งอนุบาลและเพาะพันธุ์ปูไข่ โดยองค์การบริหารส่วนตำบลวัง อำเภอกำแพง

ช่วงปี 2558-2559 เกิดผลกระทบจากกลุ่มทุนเข้ามาคราดหอยในพื้นที่ จึงมีการประชุมหมู่บ้านเพื่อกำหนดกติกาในการใช้เครื่องมือทำการประมง และการกำหนดแนวเขตดอนนุรักษ์ชายฝั่ง จำนวน 100 ไร่ ห้ามจับสัตว์น้ำชายฝั่งทุกชนิดในพื้นที่ดอนนุรักษ์ของหมู่บ้าน มีการปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ การเก็บขยะชายหาด การสร้างบ้านปลาส่งผลให้ทรัพยากรชายฝั่งมีความอุดมสมบูรณ์ โดยมีการดำเนินงานร่วมกับมูลนิธิป่า-ทะเล เพื่อชีวิต และสำนักงานทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งที่ 4 มาอย่างต่อเนื่อง

ในปี 2562-2565 มูลนิธิป่า-ทะเลเพื่อชีวิต ได้ประสานงบประมาณจากกองทุนสิ่งแวดล้อม เข้ามาสนับสนุนการยกระดับกลุ่มประมงพื้นบ้านอ่าวบ้านดอน ครอบคลุมอ่าวท่าชนะ อ่าวไชยา รวม 7 ชุมชน 4 ตำบล 2 อำเภอ มีการสนับสนุนกิจกรรมอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่ง ในการสร้างบ้านปลา ธนาคารปูม้า กองทุนปรับเปลี่ยนเครื่องมือประมง การกำหนดแนวเขตดอนนุรักษ์ชายฝั่ง ที่มีการจัดทำธรรมนูญชุมชนร่วมกัน โดยกำหนดให้งดการใช้เครื่องมือประมงทำลายล้าง งดการจับสัตว์น้ำขนาดเล็ก รวมถึงการจัดการขยะทะเล

ด้านการขยายแนวเขตดอนนุรักษ์ภูมิโนะอ่าวท่าชนะ ที่ดำเนินการร่วมกับศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงทะเลชุมพร ได้มีการจับพิกัด GPS เพื่อจัดทำแนวเขตดอนนุรักษ์ชายฝั่งอ่าวท่าชนะ (อ.ท่าชนะ- ต.พุมเรียง อ.ไชยา) โดยมีการยื่นหนังสือต่อคณะกรรมการประมงจังหวัดให้พิจารณาและเสนอต่ออธิบดีกรมประมง ให้มีการประกาศกฤษฎีกาพื้นที่แนวเขตดอนนุรักษ์ชายฝั่ง โดยปัจจุบันอยู่ระหว่างรอการพิจารณาจากคณะกรรมการประมงจังหวัดสุราษฎร์ธานี

ในปี 2563 ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรชายฝั่งกลับมาอีกครั้ง ทำให้กลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่งบ้านปากน้ำท่าม่วง ได้จัดกิจกรรมจับหอยด้วยมือ โดยทำการเปิดพื้นที่เขตดอนนุรักษ์ดอนหอย ให้บุคคลทั่วไปสามารถมาจับหอยภายใต้กฎกติกาที่ชุมชนกำหนด ดำเนินการโดยกลุ่มออมทรัพย์ประมงพื้นบ้านปากน้ำท่าม่วง ซึ่งเป็นกลุ่มที่ดำเนินการรับฝากเงินสัจจะ และกู้ยืมเงินเพื่อการปรับปรุงเครื่องมือประมง เช่น อวน แห เรือ ของสมาชิกกลุ่ม โดยกลุ่มออมทรัพย์ประมงพื้นบ้านปากน้ำท่าม่วง ทำหน้าที่รับซื้อหอยจากคนที่มาจับหอยด้วยมือ โดยมีการประสานพ่อค้ารับซื้อหอยมารับซื้อที่หน้าหาด จากข้อมูลเมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2565 กลุ่มประมงพื้นบ้านปากน้ำท่าม่วง และกรรมการหมู่บ้าน เปิดให้ประชาชนทั่วไปเข้ามาจับหอยได้ในพื้นที่เขตดอนนุรักษ์ โดยการเปิดให้คว่ำหอยด้วยมือเปล่า เพื่อรณรงค์ไม่ใช้เครื่องมือทำลายล้าง บริเวณชายหาดปากน้ำท่าม่วงสามารถจับหอยได้ 13 ตันใน 3 วัน นางกิมผ่อง แสงทิ้ง กรรมการหมู่บ้านปากน้ำท่าม่วง เล่าว่า กรรมการหมู่บ้านและกรรมการกลุ่มออมทรัพย์ประมงพื้นบ้านปากน้ำท่าม่วง รับซื้อหอยจากบุคคลที่จับหอยในเขตดอนนุรักษ์ของชุมชน โดยกำไรส่วนหนึ่งจะนำมาจัดสวัสดิการให้กับชุมชน เช่น การซ่อมแซมศาลาหมู่บ้าน และเทศกาลคว่ำหอยมือเปล่ามีการจัดขึ้นทุกปี เนื่องจากความอุดมสมบูรณ์ของการกำหนดแนวเขตดอนนุรักษ์ชายฝั่งของคนในชุมชน การกำหนดกติกาชุมชนการใช้ประโยชน์เขตดอนนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำบ้านปากน้ำท่าม่วง เพื่อดอนนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่ง และสร้างพื้นที่เพาะพันธุ์สัตว์น้ำเพื่อเป็นแหล่งอาหารให้ชุมชน โดยคนในชุมชนสามารถหาหอย จับปลา แบบไม่ใช้เครื่องมือได้โดยต้องเป็นพื้นที่นอกเขตดอนนุรักษ์ดอนหอย

ช่วงปี 2564 – 2567 ได้รับการสนับสนุนจากศูนย์พัฒนาการเมืองภาคพลเมืองสถาบันพระปกเกล้า จังหวัดสุราษฎร์ธานี ในการพัฒนาพื้นที่ต้นแบบด้านความเข้มแข็งของภาคพลเมือง ในการจัดการทรัพยากรชายฝั่ง ด้วยการจัดทำแนวเขตดอนนุรักษ์ชายฝั่ง การแปรรูปสัตว์น้ำเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชน โดยการใช้เครื่องอบพลังงานแสงอาทิตย์ การพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านการอนุรักษ์ชายฝั่งแบบยั่งยืน

กติกาการทำประมงยังยืนชุมชนชายฝั่งบ้านปากน้ำท่าม่วง

- 1.ห้าม เครื่องมือทำการประมงทุกชนิดประกอบเรือยนต์ทำการประมง ยกเว้น อวนลอยปลากะบอก อวนลอยปลาดุก อวนลอยปลากด และการทำประมงโดยวิธี คว่ำ เก็บหา หรือได้มาซึ่งสัตว์น้ำโดยไม่ใช้เรือยนต์ประกอบ
- 2.ห้าม ใช้อวนตีดตา หรือข่าย ซึ่งใช้ประกอบกับเครื่องมือกระทุ้งน้ำ
- 3.ห้าม ใช้อวนปู ตาอวนต่ำกว่า 3 นิ้วเอ็น 20
- 4.ห้าม ลอบปูทุกชนิด
- 5.ห้าม จับหอยขาว ขนาดตัวต่ำกว่า 3 เซนติเมตร
- 6.ห้าม จับหอยเสียบ ขนาดตัวต่ำกว่า 1 เซนติเมตร
- 7.ห้าม ทิ้งขยะและสิ่งปฏิกูลริมชายหาด

กฎระเบียบการจับหอยมือเปลา

1. ต้องลงทะเบียนตามสถานที่ที่กลุ่มจัดเตรียมไว้
2. จับด้วยมือเปล่า ห้ามมีอุปกรณ์ ไม้คราด ตะแกรง เครื่องทุ่นแรงทุกชนิด
3. ขึ้น ลง แผลงหอย จะต้องทำตามระเบียบที่กลุ่มจัดไว้
4. ห้ามนำหอยออกนอกสถานที่เกินจากที่ตกลง ถ้าบุคคลใดนำหอยไปกิน ห้ามเกิน 3 กิโลกรัม/คน
5. เวลาเปิดแปลง และปิดแปลงให้ฟังสัญญาณจากเจ้าหน้าที่
6. ห้ามนำเรือเข้ามาในแปลงหอยโดยเด็ดขาด
7. เมื่อถึงเวลาปิดแปลง ให้ทุกคนนำหอยมารวมกันยังสถานที่ที่กลุ่มจัดไว้

วิถีมิปัญญาประมงพื้นบ้าน

การวางอวนหัตถ์ คือวิธีการจับสัตว์น้ำชายฝั่งอย่างง่าย และใช้เวลาสั้นๆ เป็นการจับสัตว์น้ำแบบอนุรักษ์ ซึ่งพบเห็นได้ใน อ.ไชยา และ อ.ท่าชนะ จ.สุราษฎร์ธานี การวางอวนหัตถ์ หรืออวนเข็น เป็นอีกเครื่องมือหนึ่งในการจับหาสัตว์น้ำอย่างยั่งยืน และลงทุนน้อย โดยมีเพียงอวน 1 ผืน และไม้ไผ่ 2 ลำเพื่อเป็นเสาผูกหัวและท้ายอวน ใช้บุคลากรเพียง 2 คน บริเวณพื้นที่น้ำตื้นห่างจากชายฝั่งประมาณ 200 เมตร เดินเข็นอวนเป็นรูปครึ่งวงกลมเพียง 10 นาที มีสัตว์น้ำที่ติดมากับอวน คือ ปลาเสียด ปลาโทงเทง ปลาแมว ปลาซีเกะ ปลาทวาย ปลากระบอก ปลากด ปลานกกระยาง และแมงกะพรุนลอดช่อง จากการเข็นอวนเพื่อสำรวจความอุดมสมบูรณ์ของสัตว์น้ำในพื้นที่เขตอนุรักษ์ดอนหอย ปากน้ำท่าม่วง รอบละ 30 นาที จำนวน 2 รอบ ปริมาณสัตว์น้ำที่จับได้รวม 8-9 กิโลกรัม มีมูลค่ามากกว่า 500 บาท โดยใช้เวลาจับหาเพียง 1 ชั่วโมง บ่งบอกถึงความอุดมสมบูรณ์จากการอนุรักษ์ทรัพยากรของชุมชนมาอย่างต่อเนื่อง

ปากน้ำท่าม่วงยังมีพื้นที่ดอนหอย คือ พื้นที่เนินทรายที่ไหลพ่นน้ำทะเลซึ่งเป็นแหล่งเพาะพันธุ์หอยในพื้นที่เพียงใช้มือขุดหน้าทรายก็จะพบหอยไฟไหม้ และหอยขาวจำนวนมาก นายคงศักดิ์ พุ่มกล่อม หัวหน้ากลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่งบ้านปากน้ำท่าม่วง เล่าว่า ทางชุมชนจะมีเทศกาลจับหอยมือเปลาปีละครั้ง เป็นกิจกรรมที่คนใน

ชุมชน และพื้นที่ใกล้เคียงต่างตั้งตารอ การอนุรักษ์และห้ามจับสัตว์น้ำในพื้นที่อนุรักษ์ ไม่ใช่การหวงห้ามตลอดไป แต่ทำให้มีช่วงเวลาในการเพาะฟักสัตว์น้ำให้โตเต็มวัย หากจับสัตว์น้ำและหอยได้ขนาดเล็ก จะทำการปล่อยคืนทะเล โดยการจัดทำแนวเขตอนุรักษ์ชายฝั่งของชุมชน เพื่อให้ทุกคนสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์พื้นที่แหล่งอาหารชุมชนร่วมกันอย่างยั่งยืน

บทที่ 2

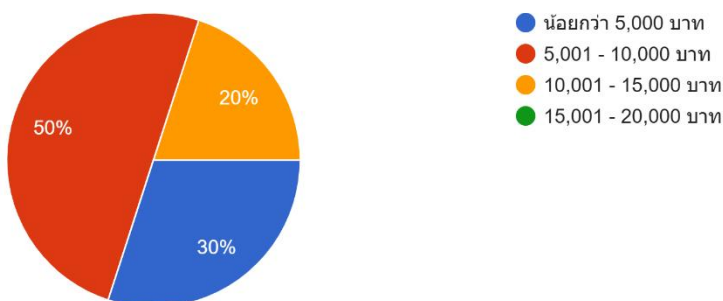
สถานการณ์ความมั่นคงทางอาหาร

จากการสำรวจข้อมูลตัวอย่างของประมงพื้นบ้านบ้านปากน้ำท่าม่วง จำนวน 10 ราย ประกอบด้วย เจ้าหน้าที่รัฐ (กรรมการชุมชน) 1 ราย, สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล 1 ราย สมาชิกกลุ่มประมงพื้นบ้าน 7 ราย และคนในชุมชน 1 ราย แยกเป็นเพศหญิง 7 ราย เพศชาย 3 ราย อายุ 25-40 ปี 1 ราย, 41-50 ปี 4 ราย, 51-60 ปี 4 ราย และมากกว่า 70 ปี 1 ราย ซึ่งได้รับการศึกษาระดับประถมศึกษา ถึงมัธยมศึกษา และระบุสถานการณ์ความมั่นคงทางอาหารระดับครัวเรือน ดังนี้

ข้อมูลทั่วไป

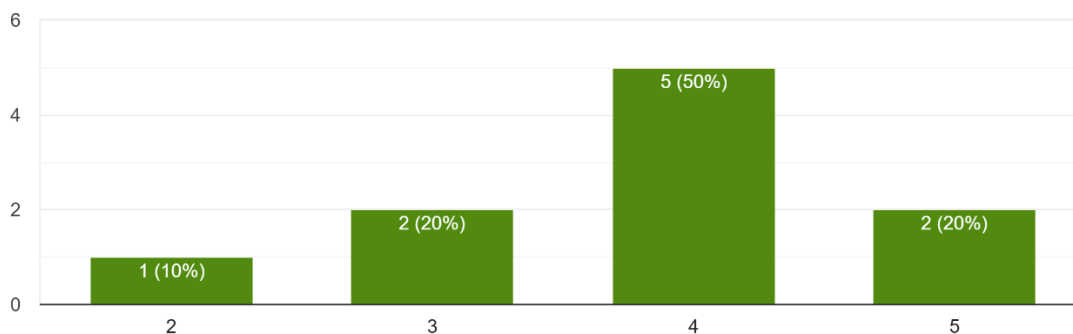
1.4 รายได้เฉลี่ยแต่ละเดือนของครัวเรือน

คำตอบ 10 ข้อ

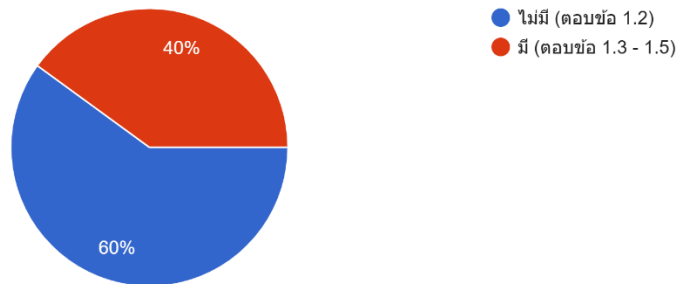
1.5 จำนวนสมาชิกในครัวเรือน

คำตอบ 10 ข้อ

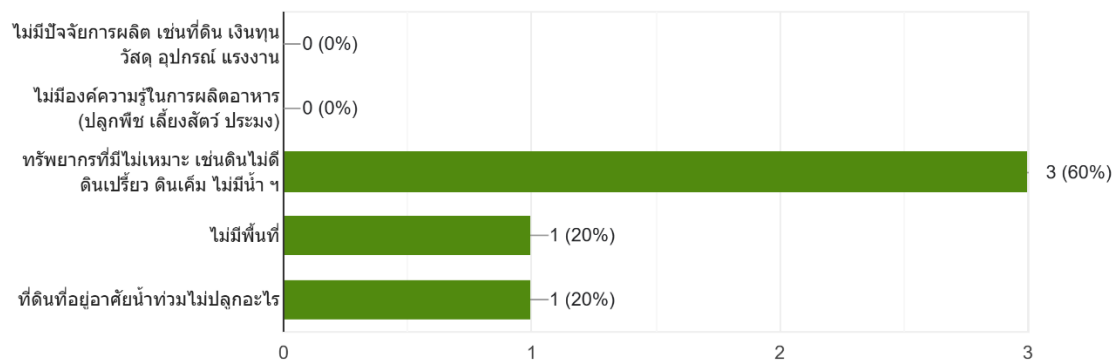

ข้อมูลการผลิตอาหารของครัวเรือน

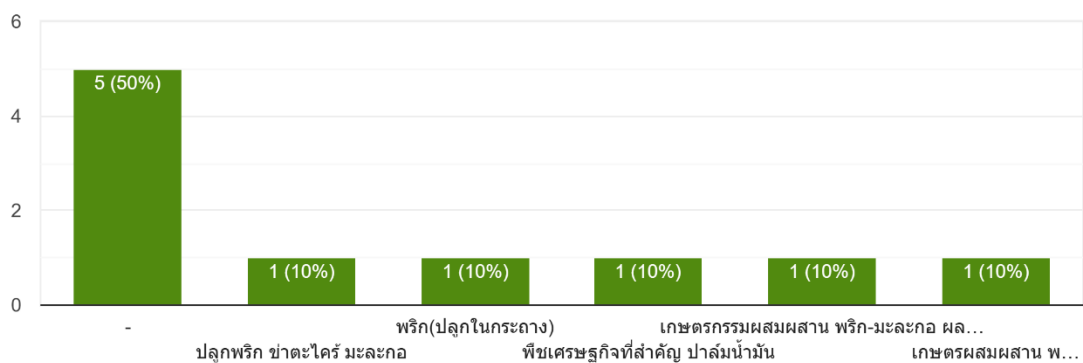
2.1 การผลิตอาหารในครัวเรือน 2.1.1 ครัวเรือนของท่านมีการผลิตอาหาร (เช่น ทำนา ปลูกพืชผัก สวนไม้ผล เลี้ยงปลา น้ำจืด เลี้ยงไก่ ฯลฯ) เพื่อบริโภคในครัวเรือนหรือไม่
คำตอบ 10 ข้อ

2.1.1 เหตุผลที่ท่านไม่ได้ผลิตอาหารเพื่อบริโภค (เลือกตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
คำตอบ 5 ข้อ

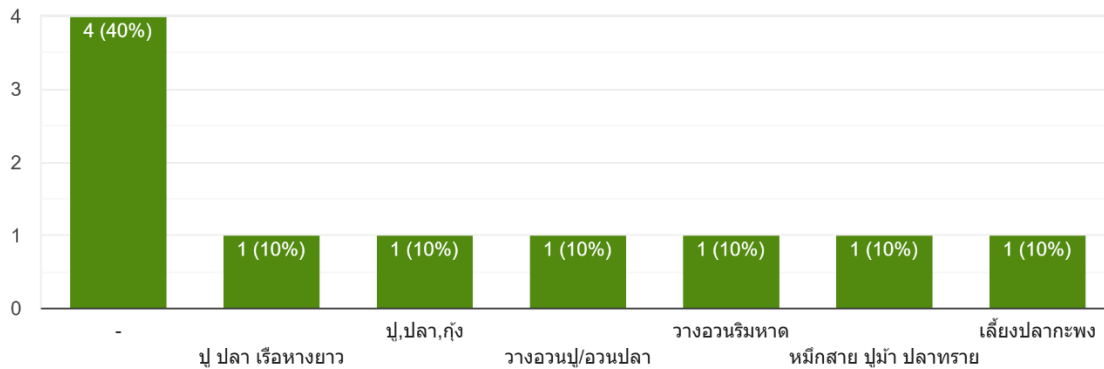

2.1.3 รูปแบบการผลิตอาหารในครัวเรือน (เลือกตอบได้มากกว่า 1 ข้อ) 1. เกษตรกรรม (ระบุรายละเอียด)
คำตอบ 10 ข้อ

2.1.3 รูปแบบการผลิตอาหารในครัวเรือน (เลือกตอบได้มากกว่า 1 ข้อ) 4. ประมงทะเล (ระบุรายละเอียด)

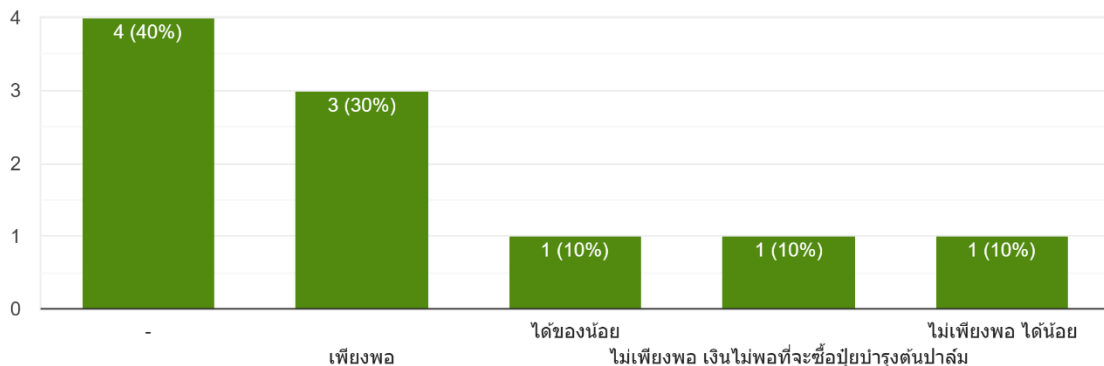
คำตอบ 10 ข้อ

2.3 ผลผลิตที่ได้ เพียงพอต่อการบริโภคในครัวเรือนหรือไม่ (ในรอบการผลิตที่ทำ เช่น ทำนารอบปีมีกินทั้งปี?) []

เพียงพอ [] ไม่เพียงพอ (ระบุรายละเอียดเพิ่มเติม) [] เพียงพอ และเหลือสำหรับแบ่งปันและจำหน่าย

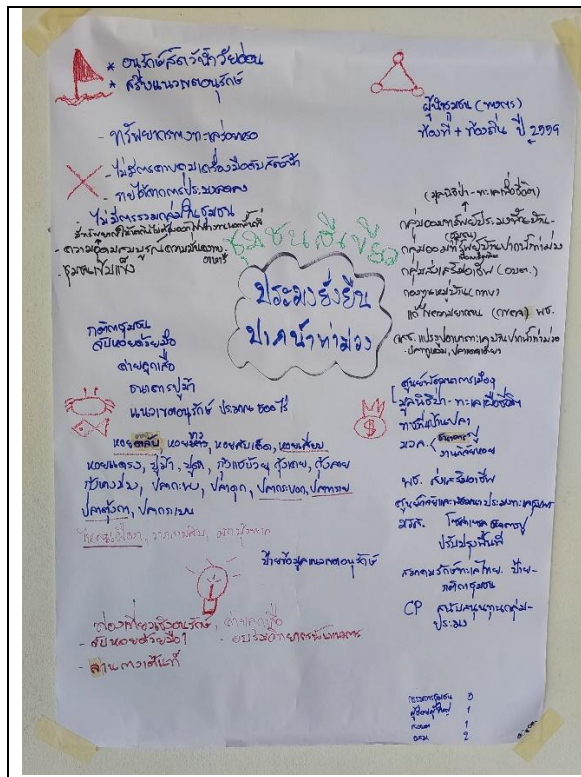
คำตอบ 10 ข้อ

ประสบการณ์ด้านความไม่มั่นคงทางอาหาร

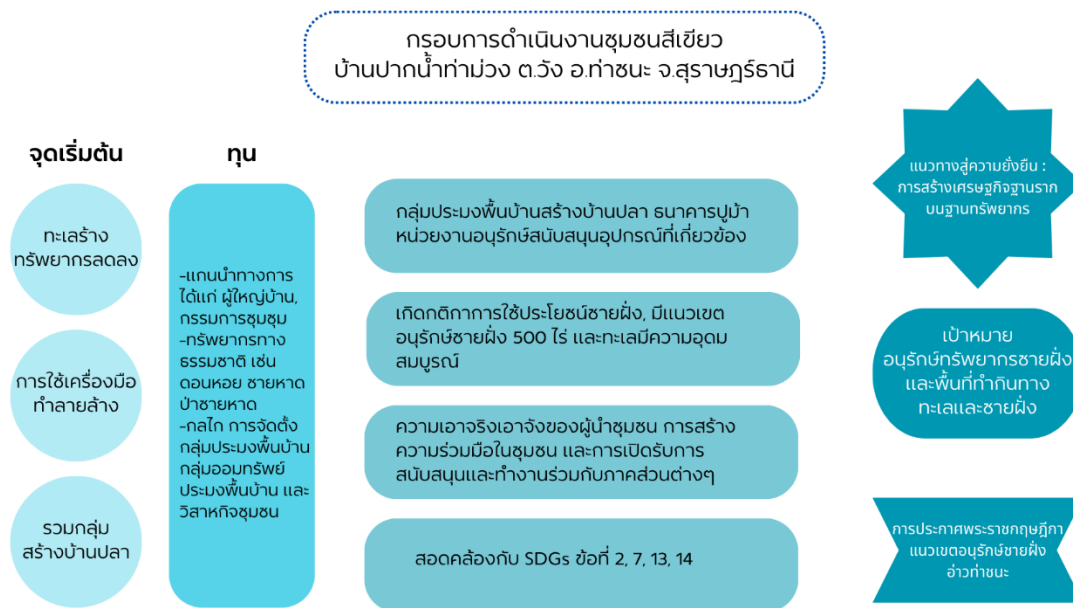
จากตัวแทนกลุ่มตัวอย่าง 10 ราย พบ 1 ราย ที่ไม่มีเงินซื้ออาหารอย่างเพียงพอในรอบ 1 เดือนที่ผ่านมา (ธันวาคม 2567 – มกราคม 2568) โดยเกิดขึ้นน้อยครั้ง และมี 2 ราย ที่ไม่สามารถหาอาหารได้ครบ 5 หมู่เพราะมีเงินไม่เพียงพอหรือทรัพยากรที่ผลิตไม่พอ การบริโภคอาหารอย่างไม่หลากหลาย มีจำนวน 2 ราย โดยมี 1 รายที่เกิดขึ้นเป็นบางครั้ง มี 1 ราย ที่รู้สึกหิวแต่ไม่ได้กินเพราะเงินไม่พอซึ่งเกิดขึ้นเป็นบางครั้ง และ 1 ราย ได้รับการช่วยเหลือหรือบริจาคอาหารจากเพื่อนบ้าน หน่วยงาน ด้านการขาดแคลนอาหาร เพราะไม่มีเงินซื้ออาหาร มี 1 ราย และเกิดขึ้นเป็นบางครั้ง หากเกิดภัยพิบัติ มีจำนวน 2 ราย ที่ไม่สามารถสำรองอาหารไว้ได้

ด้านการผลิตอาหารที่ปลอดภัย ด้วยสภาพพื้นที่ที่มีภูมิศาสตร์เป็นพื้นที่ชายฝั่ง ดินมีลักษณะเป็นดินทราย ดินเค็ม ไม่สามารถทำการเพาะปลูก หรือทำการเกษตรที่หลากหลายได้ มีเพียงบางครัวเรือนที่ปลูกพืชสวนครัว โดยในชุมชนไม่มีการเพาะปลูกผักใบ หรือพันธุ์ผักเพื่อบริโภค จึงต้องพึ่งพาแหล่งอาหารจากทะเลและชายฝั่งในพื้นที่เขตอนุรักษ์ชายฝั่ง ซึ่งสามารถหาหอย และออกเรือจับปลาเพื่อบริโภคได้

บทที่ 3 ความสำเร็จของชุมชนสี่เขียว

กรอบการดำเนินงานชุมชนสี่เขียว

ชุมชนสี่เขียว ด้านความมั่นคงทางอาหาร ประเด็นประมงยั่งยืน จากการสำรวจข้อมูลบ้านปากน้ำท่าม่วง ตำบลวัง อำเภوتاชนะ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งเป็นต้นแบบด้านการดำเนินการสร้างความมั่นคงทางอาหารแบบมีส่วนร่วม โดยมีข้อมูลจากการจัดกระบวนการประชุมกลุ่มย่อย ดังนี้

ความเข้าใจต่อชุมชนสี่เขียวของชุมชน คือ ชุมชนที่มีความเข้มแข็ง มีความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากร และเป็นแหล่งความมั่นคงทางอาหาร โดยมีการรวมกลุ่มจากความต้องการแก้ไขปัญหาในพื้นที่ คือ แก้ไขปัญหาด้านทรัพยากรทางทะเลในอ่าวท่าชนะ มีร้อยละลดลงจากการใช้ เครื่องมือทำลายล้าง และเครื่องมือประมงที่ผิดกฎหมาย

ทั้งจากชาวประมงในพื้นที่ และประมงพาณิชย์ที่ใช้ เรืออวนลาก อวนรุน เป้าหมายการดำเนินงาน เพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่ง สัตว์น้ำวัยอ่อน และพื้นที่ทำกินทางทะเลและชายฝั่งของคนในชุมชน

กลไกและกิจกรรมการดำเนินงาน

กลไกหลักในการดำเนินงาน ประกอบด้วย ผู้ใหญ่บ้าน และกรรมการชุมชน เป็นแกนนำหลักรวมกลุ่มเพื่อจัดทำแนวเขตอนุรักษ์ชายฝั่ง และบ้านปลา จากนั้นได้มีการสนับสนุนกิจกรรมอนุรักษ์ชายฝั่งเพิ่มเติมจากมูลนิธิป่าทะเลเพื่อชีวิต และสำนักงานทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งที่ 4 (สุราษฎร์ธานี) มีการบริหารจัดการภายใต้ 2 กลุ่มองค์กรชุมชน ได้แก่

1. กลุ่มออมทรัพย์ประมงพื้นบ้านบ้านปากน้ำท่าม่วง เป้าหมายเพื่อเงินออม และกู้ยืมเพื่อการปรับปรุงซ่อมแซมอุปกรณ์ประมง โดยการให้กู้ยืมในอัตราดอกเบี้ยที่ต่ำ และการปรับเปลี่ยนเครื่องมือประมงให้ถูกกฎหมาย

2. วิสาหกิจชุมชนแปรรูปอาหารทะเลบ้านปากน้ำท่าม่วง เป้าหมายเพื่อแปรรูปสัตว์น้ำเพื่อการจำหน่าย ได้แก่ ปลาหมึก ปลาแดดเดียว พัฒนาด้านเศรษฐกิจ จากการจับสัตว์น้ำเพื่อจำหน่ายแปรรูปแบบสดสู่การแปรรูปเพื่อเพิ่มมูลค่าสินค้า รวมทั้งการใช้พลังงานแสงอาทิตย์มาเป็นเครื่องมือในการแปรรูป เพื่อช่วยลดภาวะโลกร้อนที่เกิดจากกิจกรรมการทำประมงชายฝั่ง

การดำเนินงานสู่ความยั่งยืนต่อทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง เริ่มตั้งแต่การอนุรักษ์พื้นที่ชายหาด การจัดการขยะทะเล การสร้างบ้านปลา การทำธนาคารปูม้าเพื่ออนุบาลและขยายพันธุ์ การกำหนดแนวเขตชายฝั่งอนุรักษ์ห้ามจับสัตว์น้ำ การจัดกิจกรรมจับหอยมือเปลาเพื่อสนับสนุนภูมิปัญญาดั้งเดิม ในการจับหอยแบบไม่ใช้เครื่องมือทำลายล้าง และการกำหนดเครื่องมือการจับสัตว์น้ำตามกฎหมาย รวมทั้งสร้างความมั่นคงในอาชีพ และเศรษฐกิจให้แก่ประมงพื้นบ้านผ่านกิจกรรมการออม และการแปรรูป

แผนงานโครงการชุมชนต้นแบบพลเมืองเข้มแข็ง ที่ดำเนินการในชุมชน ระหว่างปี 2564 – 2567 สนับสนุนโดยศูนย์พัฒนาการเมืองภาคพลเมือง สถาบันพระปกเกล้าจังหวัดสุราษฎร์ธานี สนับสนุนกิจกรรมภายใต้โครงการต้นแบบชุมชนพลเมืองเข้มแข็ง ที่สนับสนุนกระบวนการจัดทำกติกาชุมชนการจัดการทรัพยากรชายฝั่ง การประชุมเครือข่ายเพื่อติดตามความก้าวหน้าการดำเนินงานของเครือข่ายอ่าวบ้านดอน และการสนับสนุนโรงอบพลังงานแสงอาทิตย์ มีการอบรมให้ความรู้การติดตั้งโซลาร์เซลล์ และการแปรรูปสัตว์น้ำเพื่อเพิ่มมูลค่า โดยในปี 2566 ได้มีการบูรณาการร่วมกับมูลนิธิป่า-ทะเลเพื่อชีวิต มูลนิธิภาคใต้สีเขียว สมัชชาสุขภาพจังหวัดสุราษฎร์ธานี และสำนักงานนโยบายสาธารณะ ดำเนินการภายใต้โครงการชุมชนสีเขียว ประเด็นประมงยั่งยืน เพื่อพัฒนาด้านมาตรฐานสินค้าประมงแปรรูป และได้มีการต่อยอดผลิตภัณฑ์ชุมชนโดยพัฒนาชุมชนอำเภอท่าชนะ

ผลลัพธ์ความสำเร็จ

ความสำเร็จจากการดำเนินงานชุมชนสีเขียวเริ่มต้นจากปี 2559 จนถึงปัจจุบัน เกิดจากความร่วมมือของคนในชุมชน ที่ลุกขึ้นมารวมกลุ่มเพื่อจัดการทรัพยากรชายฝั่งทะเลหน้าบ้านด้วยพลังคนในชุมชน ส่งผลให้หน่วยงานต่างๆมาสนับสนุนทั้งในรูปแบบแบบกิจกรรมอบรมสัมมนา กิจกรรมฟื้นฟูชายฝั่ง เช่น เก็บขยะชายหาด ปลูกป่าชายหาด การสนับสนุนอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องด้านการอนุรักษ์ชายฝั่ง เช่น บ้านปลา ธนาคารปูม้าพร้อมโซลาร์เซลล์ และโรงอบพลังงานแสงอาทิตย์ โดยมุ่งเน้นสร้างความเข้มแข็งของคนในชุมชน ให้ร่วมมือกันอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่ง และสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆ เพื่อให้มีการสนับสนุนกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง

ด้านสุขภาพ

จากการฟื้นฟูทะเลหน้าบ้าน ให้กลับมาอุดมสมบูรณ์ ทำให้คนในชุมชนมีสุขภาพจิตที่ดี จากการได้ทำงานที่บ้าน ได้อยู่ร่วมกับครอบครัว แม้ในยามวิกฤตโรคระบาด และมีการถือค่านิยมไม่สามารถเดินทางได้ คนในชุมชนสามารถมีแหล่งอาหารให้หากินได้ไม่อด

ด้านสังคม

รวมกลุ่มเพื่อดูแลทรัพยากรธรรมชาติร่วมกัน เกิดความเข้มแข็ง เคารพในกติกาชุมชนที่ร่วมกันกำหนด มีการสนับสนุนจากภาคีหลายภาคส่วน ได้แก่ มูลนิธิป่า-ทะเลเพื่อชีวิต, ศูนย์พัฒนาการเมืองภาคพลเมือง สถาบัน

พระปกเกล้าจังหวัดสุราษฎร์ธานี, สำนักงานทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งที่ 4 (สุราษฎร์ธานี), มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์, สำนักงานวิจัยแห่งชาติ (วช.), สมาคมรักษ์ทะเลไทย, สมัชชาสุขภาพจังหวัดสุราษฎร์ธานี, มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี, โครงการชุมชนสีเขียว (สถาบันนโยบายสาธารณะ)

ด้านเศรษฐกิจ

กลุ่มประมงพื้นบ้านบ้านปากน้ำท่าม่วง มีสภาพเศรษฐกิจที่ดีขึ้น โดยมีค่าใช้จ่ายด้านอาหารลดลง เนื่องจากสามารถหากินในพื้นที่ทะเลหน้าบ้านได้ เกิดสวัสดิการ ดูแลสมาชิกในกลุ่มให้ลดหนี้สิน จากการประกอบอาชีพด้วยกลุ่มออมทรัพย์ รวมทั้งรายได้หมุนเวียนของกลุ่มเพิ่มขึ้น จากการแปรรูปสัตว์น้ำ และการรับซื้อหอยในกิจกรรมจับหอยด้วยมือ เพื่อจำหน่ายให้พ่อค้าคนกลาง

ด้านทรัพยากรธรรมชาติ

การดำเนินงานชุมชนสีเขียว ส่งผลให้พันธุ์สัตว์น้ำที่หายไปกลับมาอุดมสมบูรณ์อีกครั้ง พื้นที่ทะเลและชายฝั่งมีความหลากหลายของทรัพยากรชายฝั่งมากกว่า 50 ชนิด มีพื้นที่อนุบาลสัตว์น้ำวัยอ่อนซึ่งเป็นแนวเขตอนุรักษ์ 500 ไร่